

Tiden, tiden, alltid denna tiden – några nedslag i 7 punkter

Föreläsning vid SERO:s årsmöte 2015

Bodil Jönsson, professor emerita och tidstänkare

Vid förra årsmötet talade jag på temat "Vad hjälper det om jag inte tror dig?", då om att det krävs något utöver sifferexercisen för att väcka människors medvetande om att 100% förnybart nu börjar komma inom räckhåll. Denna gång vågar jag gå ännu lite längre och gör här sju nedslag på energiområdet utifrån skilda tidsperspektiv.

1. Tid handlar inte bara om vad klockan är

Det var en fantastisk bedrift av våra förfäder att uppfinna ett begrepp, "tid", som svarar på så vitt skilda frågor som

Vad är klockan?

Hur länge ska detta hålla på?

Hur ofta kommer det att ske?

Vad är före och vad är efter?

Man märker det direkt på enheterna för effekt respektive energi – en effekt på 10 kW under 2 timmar motsvarar energin $2 \times 10 \text{ kWh} = 20 \text{ kWh}$. Just den multiplikationen är självklart banal för alla er energiintressenter och är inte heller särskilt märkvärdig för allmänheten. Men när ni börjar bolla med sifferangivelser för *energianvändningen per år* och tror att också andra ska ha en känsla för storleksordningen på denna *effekt* har ni tappat taget om vad de flesta har en känsla för, både vad gäller storleksordningar och samspelet energi-effekt.

2. Före och efter

Någon, exempelvis SERO, måste gå före på energiområdet. Ja, så är det alltid. Det behövs ett lok på varje tåg. Ni är ofta frustrerade över att politiken släpar efter, men så är det inte i allt. Att vi i dag har högertrafik beror på ett politiskt beslut där politiken låg före människorna. Att vi i dag inte får röka på restauranger är också ett politiskt beslut som låg före människorna – minns ni vilket ramaskri det blev på både restaurangägare och kroggäster? Nu kan vi knappast längre fatta att rökning var tillåten mitt i ätandet. Historien upprepar sig när nu Gabriel Wikström har föreslagit att det ska råda rökförbud också på exempelvis uteserveringar, lekplatser och allmänna platser. Protesterna skallar, men snart kommer även det att vara beslutat och genomfört. Och vi kommer inte längre att förstå hur det någonsin kunde vara annorlunda.

Tänk om det blir så att sådana politiska beslut till fördel för det förnybara kommer *snart*. Kommer ni då att sakna er pådrivarroll? Är det kanske rentav så att ni tycker det är roligt att ligga just så mycket före i tanken som ni gör?

3. Skulle allt bli bra om vi hade fri tillgång till flödande billig energi utan bieffekter?

Jag tror inte det. Jag tror faktiskt inte det. För mig är det snarare en trygghet så länge som energin utgör en begränsande faktor för vad människan kan göra i sin ständigt ökade ambition att flytta materia, omvandla den, värma och kyla den och också använda energi för det elektromagnetiska, främst att överföra information.

Alla ni ivrare för en förnybar energi: den är givetvis alltid mycket bättre än den icke förnybara. Men vill ni ha ens den i en större omfattning än världens energianvändning i dag? Tror ni verkligen på att det vore bra för det långsiktigt hållbara om vi hade så gott som obegränsad tillgång till den förnybara energin?

4. Tempot

Vi lever i ett svindlande tempo – vi gör *mycket* och vi gör det *snabbt* och vi gör det *dygnet om*. Åtminstone är det så om man ser till processerna. Men om man räknar efter och fokuserar på resultaten, blir det annorlunda. Det kostar så mycket att skaffa och underhålla och använda verktyg för att vara så effektiv, att effekten av det utförda inte alls blir så stor som man tror. Dessutom gör vi så många misstag om vi har alltför bråttom att man ofta får använda större delen av tisdagen för att rätta till det man gjorde fel på måndagen. Så vilken är den *egentliga* effekten, bortom alla skymmande utanverk?

5. Ett stressvykort

Ni som var med på SERO-seminariet fick ett litet vykort "Du vet att du är stressad när ..." på vars framsida det fanns teckningar av Robert Nyberg på de mest obehagliga stressyttringarna. Vad dessa egentligen visar oss är att vi med vårt tempo stör inte bara vår omvärld utan också oss själva som de organismer vi är. Hoppas kortet väcker eftertanke. På dess baksida står det "Tiden, tiden, alltid denna tiden!", dvs just rubriken för denna föreläsning.

6. 70 – ett mått på människans utväxling???

Som biologiska system är vi människor på cirka 100 W (du kan själv kontrollera genom att dividera ditt matintag under ett dygn uttryckt i kcal med 24 timmar och så omvandla enheten kcal/h till enheten W). Men ser man till den effekt som vi drar från naturen för allt det vi håller på med i Sverige, så drar vi 7 kW, dvs *70 gånger mer*. Är detta överhuvudtaget rimligt? Vi behöver förstås inte leva som grönlänningarna gjorde förr när ingen klarade vintern med mindre än att han kunde dra nytta av de andras kroppsvärme – det var den energi som fanns att tillgå och därtill en och annan säl som mat. Det var ingen eftersträfvärd energinivå. Men att lägga beslag på *70 gånger mer* än den egna effekten?! Hur mycket tror ni att en energieffektivisering kan få den att sjunka?

7. Så – nu har jag skakat på min tamburin!

Före mig här i talarstolen stod Bengt-Erik Lövgren och beskrev hur man inte bara behöver piska och morot – man behöver också en tamburin för att få fart på miljöarbetet (i hans fall var det pelletsanvändningen det handlade om). Hans tamburin handlade om att höja statusen på pelletsanvändningen. Ja, jag håller med: status är viktig i allt miljöarbete. Men med min föreläsning var det ytterligare något annat jag ville: utnyttja mitt ivriga skakande på tamburinen till att väcka både er tankeglädje och er eftertänksamhet i allt det viktiga ni håller på med.

Det är ju så att för att människor ska vilja vara med på skutan måste de själva upptäcka att det är *kul att tänka*. Min tamburin är alltså till för tankeglädjen. Och jag säger som Antoine de Saint Exupéry: "Om du vill bygga ett skepp, så kalla inte bara samman människor för att forsla virke eller tillverka redskap. Börja inte heller med att delegera uppgifter eller fördela arbetet. Nej, börja med att väcka deras längtan efter det stora öppna havet."

